

MEMLEKETİMİZDE PETROL ARAŞTIRMALARI

Kemal LOKMAN*

Yurdumuzun yeraltı millî servetlerinden birisi ve en mühimi olan petrol madenlerinin araştırılmalarını, Cumhuriyetten evvel, sonra ve bugünkü durum olmak üzere, üç devreye ayırmak suretiyle, üç safhada mütalea ve tetkik etmeği, mukayese bakımından, çok faydalı bulmaktayız.

Birinci Safha

CUMHURİYETTEN EVVELKİ DEVRE

Bu devrede petrol araştırmaları İskenderun, Trakya, Musul, Erzurum ve Van Bölgeleri olmak üzere 4-5 bölgede cereyan etmiştir.

İskenderun Bölgesi

19. ncu asrın sonlarına doğru Osmanlı imparatorluğu hudutları dahilinde sondajlarla petrol aramalarına ilk sahne olan yer İskenderun civarında Çengen olmuştur. Bu havalinin imtiyazının Sadrâzam Kâmil Paşaya verildiği hakkında 1887 senesinde neşredilen bir fermanla Maliye Nezaretine bildirilmiş olduğunu evrak kayıt ve dosyalarından öğreniyoruz.

Bu imtiyaz Ahmet Necati bey isminde birisine, bu zât da bil'ahara 1899 da Hasan Tahsin isminde başka birisine devir ve ferağ etmiştir. Lâkin, Çengen petrollerinin sızıntılarından toplanmak suretiyle yapılmış olan analizinin daha önceki bir tarihi taşımakta olduğu müşahede edilmiştir.

Bu havalide bir Alman-İngiliz firması tarafından 10 kadar küçük sondaj yapıldığı ve bil'ahara müspet netice alınmadığı için faaliyetin tatil edildiği ve neticede imtiyazın feshedildiğini 17 Mayıs 1913 tarihli «Jeune Turc» gazetesinde çıkan bir ilândan öğreniyoruz. O zamana ait hurda sondaj malzeme ve makinesi ile buhar kazanları bugün dahi Çengen köyü civarında bulunmaktadır.

---

*Petrol Dairesi

Trakya Bölgesi

Sondajlarla petrol araştırmalarına sahne olan ikinci yer Trakya'da Mürefte ve şarköy havalisi olmuştur.

1892 de Cavit bey isminde birisi, elinde su kuyusu açmak için bir sondaj âleti olan bir Rum ve Seferyan isminde bir Ermeni ile anlaşarak, ortaklık kurmak suretiyle faaliyete geçmiş ise de, çalışmalarından bir netice elde edemedikleri için şirket infisah etmiştir.

1897 de bu bölgede 1360 hektarlık bir arazinin petrol imtiyazı bir فرمان ile Halil Rifat Paşaya verilmiştir. Romanya'dan getirilen işçiler ve ustalarla 1898 de Ganos civarında kuyular açılmış ise de, ehemmiyetsiz petrol ve bazı gaz aramalarına rastlanmıştır. Aynı zamanda bu havalide Osmanlı Bankası ve bir Fransız Kumpanyası tarafından az derinlikte birkaç kuyu açtırılmış ve fakat iktisadî kıymeti olmıyan petrol tezahürlerine raslanmaktan başka müspet birşey elde edilememiştir. 1899 da European Petroleum Kumpanyası Londra'dan getirttiği Adyaseviç isminde bir jeolog tarafından bölgenin etüdünü yaptırtmış, 1900 senesinde Hora deresinde açılan sığ sondaj kuyusunda 92.5 metrede az bir miktar günde 2 ton kadar petrole rastlanmış ve lâkin verimin kifayetsizliği yüzünden kuyu terkedilmiştir. Buralarda 11 kadar sığ ve birisi o zamana göre derin olan 443 metre derinlikte kuyular açılmış ise de, hepsi iktisadî bir verim vermedikleri için terkedilmiştir.

Halil Rifat Paşa, Birinci Cihan Harbinden evvel (1913 -14) de bütün hukukunu Avusturya tebaasından Stanislas Mihalki isminde birisine devrediyor.

1914 yılında Standard Oil Kumpanyası tarafından gönderilen ve halen hayatta olup (Continental Oil) in Müşavir Jeologu olan Mr. White Mürefte-Hora havalisinin jeolojik etüdünü yapmıştır. Mr. White o zaman yaptığı etüdünü havi defterini Türkiye Jeoloji Kurumuna hediye ve bir hatıra olarak göndermiş bulunuyor.

Yine 1914 senesinde, o zaman Orman ve Maadin Nezareti tarafından Mürefte civarında L. Thomas namına bir taharri ruhsatnamesi veriliyorsa da daha işe başlamadan Birinci Cihan Harbinin patlak vermesi üzerine bu husustaki faaliyeti durdurmak mecburiyetinde kalmıştır.

Musul Bölgesi

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Musul Bölgesindeki petrol kaynakları önceleri, arazi sahipleri tarafından gayet iptidai şekilde işletilmekte idi. Bil'ahara bu petrol sızıntılı ve kaynakları 1889-1898 tarihli fermanlarla Sultan Abdülhamit kendisine, Hassa hazinesine bağliyerek varidat membaı yaptıktan sonra buradan sızmakta olan petrolerin iltizam suretiyle işletilmesine devam edilmiştir. Lâkin meşrutiyetin ilânını müteakip Sultan, Musul'daki petrol haklarını Hazineyi Hassadan Meşrutiyet Hükümetine devir ve ferağ etmiştir.

1903 te Doç Bank denilen bir Alman bankasına Bağdat Demiryolu, imtiyazı münasebetiyle akdedilen mukavelede bu havalinin petrol istikşafı 2 senelik opsiyonla bu kumpanyaya verilmiş olduğu yazılı idi. Her ne kadar Banka bu havalinin jeolojik incelemelerini yaptırmış ise de opsiyon hakkını iyi kullanamamıştır. Bu esnada İran Hükümetinden imtiyaz alan meşhur William D'Arcy'in de petrol araştırmaları için Osmanlı Hükümetine müracaat ettiğine şahit oluyoruz. Gerek Alman ve gerek İngiliz sefirleri kendi milli sermayeleri için Babialı üzerinde tazyiklerde bulunmaktan hali kalmıyordu. Aynı zamanda bu tarihlerde bazı Türk vatandaşları da (Mehmet Fahri ve arkadaşları) Musul ve Bağdaşa (Mendeli, Tikrit, Hit, Hamamalı, Kifri, Tuzhurmatlı, Babagürgür, Zübeyr ve Necid) de petrol aramaları için Orman Maadin Nezaretine müracaat ederek taharri ruhsatnamesi istiyorlardı.

Her birinin macera ve tarihçeleri pek uzun oldukları için söylenmesinden sarfınazar olunan bu ecnebi sermayeli kumpanyalar, taleplerini kuvveden fiile çıkarmak için müşterek 9 Mart 1914 te «Turkish Petroleum Company» isminde bir şirket kurdular ve bu şirkete:

Deutsch Bank	%25
Royal Dutch	%25
Anglo Persiyen	% 50

nispetler dahilinde iştirak etmişlerdi. Osmanlı Hükümeti Musul petrol rollerinin araştırılmasına muvafakat edeceği sırada Birinci Dünya Harbi patlak verdi. Bu harbin sonunda, San Remo anlaşması gereğince Turkish Petroleum Kumpanyasına iştirak nispeti şu şekilde taksim edilmiş bulunuyordu:

American şirketleri	%23.75	{ Standard Oil N.J. % 11.875 { Sokoni Vakum Oil % 11.875
Royal Dutch Shell	%23,75	
Fransız şirketleri	%23.75	
Anglo-Persiyen	% 23.75	
Gülbankyan	%5	{Royal Dutch'ten %2.5 { Angle-Persiyen' den %2.5

bilâhara bu şirketin adı «Irak Petroleum Kumpanyası» na çevrilmiştir. Bu şirket Dicle'nin doğusuna düşen kısımlarda icrayı faaliyet edecekti. Dicle'nin garp tarafı «B. O. D» kumpanyası dolayısıyla yine Irak Petroleum şirketine, keza Irak'ın güneyindeki petrolü sahalar Basra Petrol şirketine verilmiş ve bu şirkette Irak Petrol şirketine bağlı olduğu için halen Irak'taki bütün petrol sahalarının tamamı bu Irak Petroleum Kumpanyası tarafından idare edilmektedir.

Her ne kadar 5/Haziran/1926 tarihinde Ankara'da üçlü hükümet (Türkiye, Büyük Britanya ve Irak hükümetleri) arasında akdedilen mukavele hükümlerinin 14 üncü maddesi Irak hükümetinin Irak Petrol Kumpanyasından ve teşekkül edecek diğer kumpanyalardan alacağı gelirin % 10 unu 25 sene müddetle Türkiye Cumhuriyetine ödemesini âmiridir. Irak Hükümetinin şirketlerle anlaşma ve ihraç tarihi 1931 olduğuna göre bu gelirin de bu tarihten itibaren yürürlüğe girmesi lâzımdır.

Erzurum ve Van Bölgeleri

Bu bölgelerin petroleri Birinci Cihan Harbinde işgal senelerinde (16 -1917 de) Ruslar tarafından güney Kafkasya Demiryolları namı hesabına bir çok mütehasıs ve Jeolog (Körzüt, Hasankale, Divanhüseyn, Naftik, Katranlı, Pulk) havalisine göndermek suretiyle etüd ettiriliyor. Bu sözü geçen yerlerdeki petroler, sondajlar veya galeri usulüyle işletilmeğe teşebbüs edilmiş ise de, hem iktisadî petrole raslamayışları ve hem de Rusya'da pat-

lak veren Bolşevik ihtilâli üzerine başlanan işleri yüzüstü bırakıp çekilip gitmişlerdir.

Esasen Körzüt (Van) petrollerinin imtiyazı 360 hektarlık bir saha dahilinde 99 sene müddetle, 3/Şubat/1912 de, ayandan müşair Fuat Paşaya verilmiş idi.

Ayrıca şark bölgesi petrolleri, 1922 de Profesör Gran Jan tarafından, Omenyum şirketi nam ve hesabına jeolojik tetkiklerde bulunmak üzere her tarafı gezilmiştir.

Bir aralık Evkaf idaresi de 1922 senesinde Tercan (Pulk) petrollerini bir mütehassis jeolog tarafından tetkik ettirmiştir.

Cumhuriyetin ilânından evvel Amiral Chester Hükümetimize müracaat ederek 99 sene müddetle demiryolu ve bu yolun 20 şer kilometre etrafındaki bütün yeraltı kaynaklarını işletme imtiyazı almak istemiş ise de bilâhara bu işde akim kalmıştır.

Görülüyor ki bu devrede petrol arama işleri, petrol imtiyazı vermek veya imtiyazı feshetmek veyahut petrol taharri ruhsatnamesi vermek veya iptal etmek gibi muamelelerden ibaret kalmış ve şirketleri kızdırmaktan başka müspet bir iş görülmemiş amma petrol de yatağından çıkmamıştır. Bu suretle bu devre petrol imtiyazı veya ruhsatnamesi spekülâsyonu devresi diye adlandırılabilir.

İkinci Safha

CUMHURİYETİ TAKİP EDEN DEVRE

Cumhuriyetin ilânını müteakip memleketin petrol ihtimallerini bizzat araştırmağı hükümet ana bir prensip olarak ele almıştır. Kronolojik bir sıra ile bu devrenin petrol araştırmaları şöylece cereyan etmiştir:

Yurdun muhtelif bölgelerindeki petrol emare ve zuhurları ile malûm olan yerlerin hepsi 1925 te kontrat ile getirttiği Dr. LÜSYÜS isminde bir jeolog tarafından ilk defa olarak hükümet nam ve hesabına tetkik ettirilmiş, jeolojik bu tetkikat iki sene kadar sürmüştür.

1926 da. Birinci Cihan Harbinde fesholunan Mürefte'deki petrol imtiyazlarının bir kısmı Hidiv Abbas Hilmi Paşanın yakından ilgisi olan «Türk

Ticaret ve Sanayi Bankası» na devir edilmiş, diğer kısmı için Hasan Mustafa namında birisine arama ruhsatnamesi verilmiştir. Bu zat Amerikalı O'Brein isminde birisiyle ortaklık kuruyor ve 1939-40 da bir jeolog tarafından havalinin jeolojik etüdü yaptırıyor. Sondaj yapmak üzere faaliyete geçildiği sırada hükümet müsaade etmediğinden ameliye tatil edilmiştir.

1926 senesi Türkiye petrolü tarihinde hususî bir ehemmiyeti haiz bir senedir. Zira bu sene içinde 792 numaralı petrol kanunu çıkarılıyor. Bu kanun hükümlerine göre Türkiye Cumhuriyeti hudutları dahilinde bilcümle bitüm ve petrol müştekatı tabiiyesi madenlerinin taharri ve işlenilmesi hakkı Maadin Kanunu ahkâmına tâbi olmak kaydıyle Hükümete verilmiştir.

1927 ve 1928 senelerinde, imtiyazı bir fermanla ayandan müşir Fuad Paşaya verilmiş olan Van petroleri Emil Mayen namında bir Fransız sermayedarına devir edildikten sonra bu sermayedar burada iki defa tetkikat yaptırmıştır.

1928 de Cemağil petroleri gözden geçiriliyor. Aynı yıl Standard Oil hesabına Mason isminde bir jeolog Mürefte, Boyabat, Mardin-Cizre bölgelerinin esaslı jeolojik etüdlerini yapmıştır. Bu etüdün sonucu her ne kadar bu havalide bir mikdar petrol bulunması muhtemel isede, ecnebi sermayesinin burada beklenmesi icabeden kârın temin edemeyeceği kanaatına varmış bulunmaktadır.

1929 da Cizre'de Harbol bölgesinde asfaltlar birçok mühendis ve jeologlar tarafından tetkik edilmiş ve kübaj hesapları yapılmıştır.

1930 da ilk defa olarak, münhasıran Türk mütehasıslarından mürekkep ve Dr. LÜSYÜN'unda katıldığı bir Heyet, hükümet nam ve hesabına memleketin petrol ihtimal ve imkânları olan bütün bölgelerin jeolojik etüdlerini yapmıştır: Başta Trakya'da Mürefte olmak üzere, Finike asfaltları, Çıralı Tabii Gaz tezahürü, Mardin-Cizre-Şırnak-Harbol-Zivengök, Kerbend petrol sızıntıları, Cemağil, Hasankale, Kürzot petroleri, Mapavri, Katranlı, Divanhüseyin, Naftik, Pülk, Boyabat bölgelerindeki bütün petrol emarelerinin tetkikleri yapılarak hepsi gözden geçirilmiştir. Tetkikler bir sene kadar sürmüştür.

---

* Hey'et Dr. Lüsüy, Cevat Taşman ve Kemal Lokman'dan müteşekkildi.

Keza bu sene içinde hususî bir müsaade ile gelen bir iki Amerikalı sermayedar Benedom'da kendi hesaplarına bazı petrol sahalarımızı tetkik ettikleri gibi bir Fransız petrol kumpanyası hesabına da bir jeolog (Hoffman) bazı petrol ihtimalleri olan bölgelerimizi gezerek tetkiklerde bulunmuştur.

1933 senesi

Bu sene Türkiye petrol araştırmalarında önemli bir tarihtir, âdetâ bir dönüm noktası ve senesidir. Zira bu sene (20/Haziran 1933) te 2189 sayılı kanunla «Petrol Arama ve İşletme İdaresi ve Altın Arama İşletme İdaresi» namıyla iki müstakil ve hükmi şahsiyeti haiz birer müessese kuruluyor. Bu kanunla hükümetin. Petrol arama işletmelerine hususî bir ehemmiyet atfettiği kendiliğinden anlaşılmaktadır.

Güney Doğu Bölgesi

Petrol Arama ve İşletme İdaresi, hemen sondajlara başlamadan evvel, petrol ihtimali ve imkânları olan bölgelerin kâffesini yeniden bir defa gözden geçirilmiştir. Bunun için hükümet hesabına iki Amerikalı Jeolog bir İsviçreli paleontolog getirilmiş ve tetkikler yenilenmiştir. Uzun süren bu tetkikler neticesinde, Mardin Vilâyeti Midyat kazasında Basbirin Nahiyesindeki Basbirin Strüktüründe sondaj yeri seçilmiş ve İstanbul'dan hükümet namı hesabına satın alınan müstamel bir kablo sistemi sondaj makina ve malzemesi sondaj mahalline getirilerek 1934 sonbaharında, o zamanın Ekonomi Bakanı Sayın Celâl BAYAR'ın huzurunda sondaja başlandı.

Basbirin sondaj kuyusu, hükümet nam ve hesabına, memleketimizde açılan ilk derin sondaj kuyusudur. Bu kuyuda epeyce teknik arıza ve güçlüklerle mâruz kalınmasına rağmen, varmak istenen derinliğe, 1351 metreye inilmiş ve masif kalkere ulaşmış ve fakat petrol tezahürüne rastlanmadığı için 1936 yılında terkedilmiş ve makina sökülerek Midyat kazasının Hermis köyüne nakil edilmiştir.

1935 senesi

Bu sene dahî memleketimizde petrol arama tarihinde diğer önemli bir olayla karşılaşılıyor. Zira 1935 yılı Haziran ayında 2804 numaralı kanunla «Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü» kuruluyor. M. T. A. Ens-

titüsü altın ve kömür arama işlerini içine aldığı gibi Petrol Arama ve İşletme İdaresi de bu Enstitünün içerisine «Petrol Grubu Direktörlüğü» adıyla girmiş ve petrol arama işlerine hiç ara vermeden devam etmiştir.

1937 de, Basbirin kuyusundan taşman malzeme ile, Hermis'te diğer bir kuyu açılarak çalışmalara devam edilmiştir. Burada birçok defa kükürtlü havagazı ve petrol ve asfalt emarelerine raslanmıştır. Verimin iktisadî olmayışından dolayı kuyu 941 metrede terkedilmiş sondaj makina ve malzemeleri sökülerek Kerburan Nahiyesinde Kerbent köyü yanındaki strüktüre taşınmıştır. İkinci bir sistem makina ile Hermis strüktürünün yeraltı mihrininin şimalinde ikinci bir kuyu rotasyon sistemi makina ile açılmıştır. Gerek Hermis'te bu dönme usulü ile ve gerek Kerbent'teki kablo sistemi ile açılan kuyularda petrol emare ve asfalt tezahürlerine raslanmış ise de, hiç birisi iktisadî bir kıymet taşımadıklarından, kablo sistemi sökülerek bütün malzemeleri ve makina Raman dağ strüktürüne, rotasyon sistemi ise Gercüş Antiklinaline nakledilmiştir.

Memleketin güney doğu bölgesinde Mardin Vilâyeti dahilinde petrol aramalarına devam edilirken aynı zamanda Adana, Trakya ve Van bölgelerinde de petrol araştırmalarına ve Raman dağında ve Trakya bölgesinde müteaddit jeolojik etüdler yapılmıştır.

Trakya Bölgesi

1935 te Trakya'da Hoş köy civarında 4 küçük sondaj yapılmıştır. Bu kuyuda az miktarda petrol bulunmuştur.

1936-37 de Mürefte'de sondajlarla yapılan petrol araştırmalarında bir numaralı kuyu kuvvetli ve devamlı; 3 numaralı kuyuda ise 18 saat süren gaz fişkırmasına, diğerlerinde ehemmiyetsiz petrol aramalarına raslanmıştır.

1938 de Hayrabolu'da Kabahöyük mevkiinde kablo sistemli bir sondaj 371 metre kadar bir derinliğe inilmiş ise de, petrole rastlanmadığından terkedilmiştir.

Van Bölgesi

Van'ın Muradiye kazasına bağlı Kürzot köyü civarında sondajlarla 1937 de ve galeri usulleri ile petrol aramalarına başlanmış ve müteaddit defa jeolojik etüdler yapılmış ve galeri usulleri ile fasılalarla petrol istihsali için

çok çalışılmış ise de devamlı petrol istihsali mümkün olmamıştır.

Adana Bölgesi

Bu bölge 1935 den beri nazarı dikkati üzerine çekmiş bir bölgedir. Müteaddit jeolojik ve jeofizik sismik metodları ile etüdüleri yapıldıktan sonra Adana yakınında Hoca Ali civarında 3 küçük sondaj ve 1939 da büyük bir sondaj kuyusu açılarak faaliyete başlanmış ve hepsinde de gaz emarelerine raslanmıştır. Bilâhara bu bölge tekrar jeolojik ve gravimetrik ve sismik etüdlere sahne olduktan sonra yeniden büyük sondajlarla araştırmalara devam uygun görülmüş ve 1954 senesine kadar 4 büyük sondaj daha açılmıştır. Bundan başka, Ağzıkara'da da büyük bir sondaj kuyusu açılmıştır. Gaz ve tuzlu suya raslanmışsa da petrol bulunmamıştır.

Hatay Bölgesi

Hatay'ın anavatana ilhakından sonra umumî jeolojik etüdü, ayrıca magnetometrik ve rezistivite usulleri ile jeofizik etüdüleri yapılmıştır. 1940 da Ekber civarında 2 kuyu ve 1944-1945 de Çengen civarında 116 metre derinlikte 3 küçük, bir adet de büyük 1000 metre derinlikte bir kuyu açılmıştır. Bu küçük kuyular petrol emareleri göstermiş olduğu gibi büyük sondaj kuyusu da bir miktar yeraltı gazı vermiştir.

Bilâhara bu bölge yeniden jeolojik ve jeofizik etüdülerine tâbi tutulduktan sonra, sondajlarla 2-3 kuyu ile araştırılmak suretiyle işe başlanmış ve 1952 ye kadar devam etmiştir.

Gaziantep Bölgesi

G, Antep'in 28 kilometre kadar güney doğusunda Sazgın mevkiinde açılan 446 metre derinlikte bir kuyuda az miktarda petrol emarelerine raslamıştır.

Rubaikale-Cizre Bölgesi

Memleketin petrol bulma imkânları bakımından ve bilhassa fişkırma şeklinde petrole raslama bakımından çok enteresan olan bu bölgede ilk çalışmalarımız ve jeolojik etüdüleri 1938 de başladı. Bilâhara müteaddit detay

jeolojik ve jeofizik etüdlerle araştırmalara sahne olmadan hali kalmamıştır. Jeolojik Formasyon bakımından Ramanda'kinden başka olan bu bölge daha ziyade güney taraflarda Musul, Ayınzale ve Karaçok teşekkülâtına benzemekte ve Irak jeoloji provensine dahildir.

Ramandağ Bölgesi

Memleketimizde ekonomik ve ticarî mahiyette petrol bulunan bu bölgenin jeolojik etüdü 1934 te başlamıştır. Bilâhara 1937 ve 1938 de detay jeolojik tetkikler yapıldıktan sonra 1939 da, Kerbent'ten getirilen kablo sistemi makina ile Raman'ın Maymune boğazında 1 numaralı kuyu açılmıştır. Senenin sonbaharında açılmağa başlayan 1 numaralı kuyuda 20 Nisan 1940 ta 1048 metrede günde 10 ton kadar istihsal vermeğe başlamıştır. Sondaj makinası sökülerek yerine tulumba kurulmuş ve istihsal tulumbarla çekmek suretiyle yapılmışa devam edilmiştir. Bulunan petrol çok ilgi çektiğinden yüksek mevki işgal eden hükümet erkânı ve maiyetleri Ramandağ petrol arama sondaj kampını ziyaret etmişlerdir. Bu kuyunun veriminden cesaret alarak Maymune boğazında ikisi kablo, diğeri hem kablo hem rotari sisteminde olmak üzere üç kuyu daha açılmış ve 5 numaralı kuyuda 921 metrede günde bir ton verimi olan petrole rastlanmıştır.

Bu emare ve verimlerden ümitlenerek Raman strüktürünün tepelelerinde Apex'inde Maymune Boğazı'nın doğusuna doğru araştırmalarımızı devam ettirmek maksadiyle hem kablo ve hem rotari sistemi makinalarla çalışan 6 numaralı kuyu açılmış ve bunun bir az doğusunda 8 numaralı kuyu başlamıştır.

1 ve 5 numaralı kuyulardan istihsal olunan petrolerin tasfiyesi için Maymune Boğazında 1942 de ilk defa günde 10 ton kadar muamele görebilen küçük bir tecrübe rafinerisi kurulmuştur. Rafineriden elde edilen benzinler kampın motorlu nakil vasıtalarında kullanılmışa başlandı. 8 numaralı kuyuya 1945 in Şubatında başlandı. 1946 Ocağında 1316-1350 metre aralarında günde 5-6 ton verim veren petrole raslandı. Derhal kuyuya tulumba takımları yerleştirilerek istihsale başlandı. Bilâhara asitleme neticesinde kuyunun verimi arttırılmış ve günde 40-50 tona çıkarılmıştır. Bunu müteakip 1947 de 9 numaralı kuyu açıldı. «Swabbing» ile günde 40-

50 ton istihsal elde edilmiş ise de asitleme ameliyesinden sonra verim daha da artmıştır.

Bu mes'ut olaylar yüksek kademe hükümet erkânının maiyetleri ile birlikte Raman kampını tekrar ziyaretlerine vesile oldu.

Bu suretle Raman strüktüründe bulunan petrolün iktisadî kıymeti anlaşılınca 1947 de evvelce detay jeolojik etüdüleri yapılmış olan Garzan strüktürün de sondaj kuyuları ile petrol aramalarına girişildi.

Garzan Petrol Sahası

Raman'ın 19 kilometre kuzey doğusunda bulunan Garzan strük-türünde 1 numaralı kuyu açılırken bir Amerikalı baş sondör, bir Türk mühendis ve bir Türk sondaj işçisinin vefatlarını mucip olan müessif bir kaza* vukubuldu. Kuyunun kendisinde de arızalar eksik olmadı. Lâkin bundan çalışanların cesaret ve azmi kırılmadan sebatla gerek Garzan'da ve gerek Raman'da daha birçok kuyular açmak suretiyle çalışmalara bilâfasıla devam edilmiştir. Açılan kuyuların hemen hepsinde ticarî ve iktisadî petrole raslandığı için derhal Ramanın kuzeyinden geçen ve kamptan 23 kilometre mesafede bulunan Batman demiryolu istasyonunda günde 200 ton kapasiteli bir tasfiyehane kuruldu. Bilâhara günlük kapasitesi 1000 ton olan ikinci bir rafineri kurulmuştur. Amerikalı Parsons firması tarafından tesis edilen bu rafinerinin resmi küşadı pek yakında yapılacağı beklenmektedir.

Batman rafinerileri Raman ve Garzan'da istihsal olunan ve 6 pusluk borularla Batman'a getirilen ham petrolerle beslenmekte ve işletilmektedir. Rafineriden elde edilen mahsuller doğudaki 15 vilâyetin ihtiyacını karşılamaktadır.

Kentalan ve Reşan

İktisadî ve Ticarî ehemmiyetini sinesinde taşıyan Raman ve Garzan strüktürlerinde arama çalışmalarımıza devam ederken bunların daha doğusunda Kentalan ve Reşan strüktürlerinde hem jeolojik ve hem de jeofizik etüdüleri yapıldıktan sonra sondajlarla petrol araştırmalarına başlanmış ve halen buralardaki çalışmalarla Garzan ve Raman havalisi ve Batman rafinerisindeki çalışmalar 1954 Aralık ayında teşekkül eden «Türkiye Petrolleri

* Kazada vefat edenler Mr. Russell, Reşit Yonca, Hamdi Erol ve Mehmettir.

Anonim Ortaklığı» tarafından devam ettirilmektedir.

Raman'da Petrolün Bulunması Tarihi

Eğer 1 numaralı kuyuda bulunan ve günlük verimi 10 ton kadar olup 6 ay sonra devamlılık göstermeyen petrol nazarı itibare alınırsa, petrol bulma tarihimizi 20 Nisan 1940 yani Hükümet nam ve hesabına çalışmağa başlanan tarihten 7 sene sonra olarak tesbit edilir.

Şayet ekonomik ve ticarî kıymet taşıyan ve günlük verimleri 40-50 ton olan 8 ve 9 numaralı kuyulardaki istihsal nazarı itibare alınırsa, petrol bulma tarihimizin 1947 olduğu, yani petrol arama işlerine başladığımız tarih olan 1933 ten 14 sene sonra petrol bulunmuş olunuyor demektir.

Her iki halde memleketimizde yılmadan, azim ve sebatla çalışarak bulduğumuz petrol için sarfedilen zaman ve bu uğurda harcanan para miktarı bakımlarından diğer komşu memleketler ile bazı Avrupa memleketleri kendimizle mukayese edilecek olursa, Türkiye'nin asgarî bir zamanda asgarî bir masrafla petrol buluşunun bir hakikat olduğu istatistiklerle sabittir.

Bundan başka, bütün yakın ve Orta Doğu Memleketleri arasında, kendi parası ve Türk ve Ecnebi teknik eleman ve mütehassısları ile kendi memleketinde petrol araştırmaları yaparak petrol bulan ilk ve yegâne memleketin Türkiye olduğunu burada şükran ve iftiharla kayıt ve zikretmeden geçemeyiz.

İşte görülüyor ki, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün uzun seneler sebatla bütün her türlü modern usulleri tatbik etmek suretiyle memleket kazandırdığı müsbet ve hayırlı işlerden birisi Raman ve Garzan petroleri olmuştur. Burada raslanan ve bulunan petroler bugün memleketimizde küçük çapta Türk Petrol Endüstrisinin çekirdeğini doğurmuş bulunuyor.

Raman ve Garzan'ın ehemmiyet ve kıymetini belirtmek için bugünkü bilgi ve hesaplara ve bugünkü para kıymetlerine göre oralardaki petrol rezervlerinin beş yüz milyon lira değerinde olduğunu zikretmek kâfidir.

Üçüncü Safha

BUGÜNKÜ DURUM

Yeni Petrol Kanununun Hazırlanması ve Kanunlaşması

Bilindiği üzere, gerek petrol aranması ve gerekse işletmesi faaliyeti pek büyük sermayelere ihtiyaç gösterdiğinden memleketimizde Devlet organları vasıtasıyla bütçe imkânları nisbetinde yapılan bu aramaların tempo-

su, gerekli malzemenin ve kalifiye personelin hariçten tedariki ve celbi gibi zahmetlerin de ilâvesiyle pek ağır gitmekte, diğer taraftan Türkiye'de mevcudiyeti kuvvetle tahmin edilen petrol kaynaklarından bir an evvel faydalanmak zarureti de gün geçtikçe biraz daha fazla hissedilmekte idi. Bu ihtiyacı gören Hükümet 12/11/1952 tarihinde 3/15833 sayılı bir kararname ile Türkiye'nin petrol dâvasında ileriye doğru müsbet bir adım atmış ve Petrol kaynaklarımızı en kısa bir zamanda tesbit ederek çalışır bir hale getirip kıymetlendirmek gayesi ile arama yaparak bulunacak membaların dünya petrol siyasetinin gerektirdiği çerçeve içinde askerî ve iktisadî menfaati arımıza en uygun şartlarla işletmeyi taahhüd veya bu hususta iş birliği yapmayı kabul edecek sermaye sahibi hakikî veya hükmî yabancı şahısları yurdumuza celp edip çalışmalarını mümkün kılacak ve bunlarla Hükümetimiz arasında mukaveleler sağlayabilecek her türlü kanuni, idarî ve malî tedbirlerin alınması ve bu maksadı tahakkuk ettirebilmek için lüzumlu şartların tesbitinde fikirlerinden istifade edilmek üzere Dünya Petrol mevzuat ve tatbikatına ve bu kanunun fennî, iktisadî ve malî meselelerine vakıf mütehasısların temin ve celbi için her türlü işlemin yapılmasına karar verilmiştir.

Bu tarihî karar, zaten artık günün ihtiyaçlarına cevap vermeyen ve tatbik kabiliyeti kalmayan (24 Mart 1926 tarihli 792 sayılı) petrol kanununun zamanımızın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde ve birçok memleketlerde kabul edilmiş esasları havi yeni bir kanun ile ikame edilmesi lüzumuna da bir işaretti.

Memleketin petrol kaynaklarının hususî teşebbüs eli ve yatırımları ile fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirip kıymetlendirilmesini sağlayacak kanun tasarısı ve bir ecnebî müşavirin katıldığı bir Heyetçe* hazırlandı. Bu lâhiya uzun ve dikkatli çalışmalar neticesinde 16/3/1954 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul olunarak 6326 numara ile neşir edildi. Bu kanun memlekette yeni bir hamle ile petrolün süratle ve bol miktarda bulunmasını istihdaf etmektedir.

Türkiye'deki petrol kaynaklarının Devlet'in hüküm ve tasarrufu altında olduğu ana prensibi üzerine inşa edilen bu modern kanun şu esaslara istinad ettirilmiştir: Petrolün bulunması ve işletilmesinin arzettiği riziko ve müşkülâtı, ihtiyaç gösterdiği külliyetli yatırımlar ile teknik imkân ve bilgileri göz önünde bulunduran vazı kanun petrol membalarının memleke-

timizde, hususî teşebbüs yatırımları ile aranıp işletilebilmesinin mümkün ve kabil olacağı kabul ederek, Türkiye'de petrol ameliyatı yapma hakkını sadece Türk veya ecnebi Devletler mevzuuna göre teşekkül etmiş hükmi şahıslara tanımıştır. Yerli ve yabancı sermayeyi cazip bir şekilde hazırlanan dünyanın en yeni kanunu olan petrol kanunu, her şeyden evvel mülkiyet, finansman, arama ve işletme sistemlerinin iktisadî esaslarına dayanmış ve bu hususta Devletin ve şirketlerin bütün haklarını ve sermayelerini emniyet altına almış olan âdil bir kanundur. Göz önünde bulundurulmuş diğer bir hususta bir yandan millî servet korunur ve lâyikiyle istifade olunurken diğer taraftan da petrol ameliyatına külliyetli yatırımlar yaparak büyük rizikolar alan arayıcıların petrolü bulduktan sonra hak ve menfaatlerinin da teminat altında bulundurulması olmuştur. Bu hususları hareket noktası ittihaz eden vazî kanun, bu suretle petrol kanununda memleketin menfaatları ile arayıcı ve işletmecinin haklarını en elverişli bir surette telif etmiş bulunmaktadır.

Yeni petrol kanunu gereğince kurulmuş bulunan ve bu kanun hükümlerinin tatbiki ile vazifeli ve mülhak bütçe ile idare olunan Petrol Dairesi de mevzuat dahilinde her türlü kolaylığı göstermek suretiyle şirketlerin çalışmalarını teşvik etmektedir. Millî bir servet olan petrol membalarının jeolojik istikşafının yapılması, aranması, işletilmesi, nakli, tasfiyesi, depolanması, hasılı petrole taallük eden bütün ameliyeler Petrol Dairesinden ancak bir «Müsaade» bir «Arama Ruhsatnamesi», bir «İşletme Ruhsatnamesi» veya bir «Belge» almak suretiyle yapılabilir.

Ayrı bir yazı mevzuu olan petrol kanununun hükümlerin çok uzun süreceği için burada izahtan sarfınazarla bu kanun esaslarına göre memlekette teşekkül eden şirketlerden kısaca bahsetmeği faydalı ve uygun bulmaktayız.

Memleketimizde kurulmuş olan Petrol Arama Şirketleri

Yeni petrol kanununun Millet Meclisince kabul ve neşrinden sonradır ki memleketimizde Türk ve ecnebi birçok şirketlerin petrol hakkı iktisab edebilmeleri mümkün olmuş ve bu suretle petrol araştırma işleri bütün

---

*Heyete dahil olanlar: Müteveffa Mr. Max Ball, Batzell, Emin İplikçi, Cevat Taşman, Muvaffak Akbay, Safi Teziç, Necdet Egeran, Kemal Lokman ve Malîyeden Şefik İnan ve Cahit Kayra'dırlar.

memleket sathına yayılan bir genişlik ve sür'at kesbetmiştir. Bu kanun yur-dumuzda jeolojik bakımdan petrol imkânlarını gösteren geniş rusubi saha-ların mühim bir kısmında, şimdilik, memlekete ikisi Türk, ikisi Alman, bir üçüncüsü Hollanda ve kalan on dördü Amerikan sermayesi olmak üzere (ki bunlardan ikisi Türk şirkettir ve ikisinde kısmen Türk sermayesi iştirak halindedir.) 19 hususî petrol arama şirketi kazandırmış bulunmaktadır. Bu şirketlerin hepsi her türlü modern teknik cihazlara, ilmî ve teknik kuvvetli elemanlara ve her türlü fennî araştırma vasıtalarına malik büyük sermayeli ciddi şirketlerdir. Halen bu şirketlerin hepsi Petrol Dairesinden 201 kadar petrol arama ruhsatnameleri alarak faaliyete geçmiş bulunmaktadırlar. Faaliyet sahaları ikisi kısmen kapalı olan dokuz bölgeden Trakya, Orta ve Ku-zey Anadolu, Güney ve Güney Doğu Bölgelerini kapsamaktadır.

Petrol Arama Şirketleri faaliyetlerinin büyük bir kısmını müteahhit firmalar vasıtasıyla yürütmektedirler. Bunlar, hak sahibi şirketler namı he-sabına gravimetrik sismik araştırmalar, sondajlar gibi hizmetler yapmaktadırlar. Halen memleketimizde 17 adet ecnebi müteahhit firma petrol ame-liyatında çalışmaktadır.

Burada bir noktayı zikretmek ve tebarüz ettirmek bir hakşinaslık ve ye-rinde olur ki o da şudur:

Bu şirketlerin çalışmalarını kolaylaştıran, bilhassa zamandan ve para-dan tasarruf bakımlarından Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün uzun süren çalışmaları jeolojik, jeofizik ve paleontolojik etüdleri ile sondajlarla arama ameliyelerinin hiç şüphesiz çok büyük yardımı ve faydası olduğu gayri kabili inkârdır. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün bu çalışmaları olmasaydı, bu şirketlerin hepsi petrolün başından, alfabesinden başlaya-caklardı, bu da epeyce para ve zaman sarfını icap ettirecekti.

American Overseas Petroleum Ltd. Şirketi

Bu şirket, petrol araştırmalarında ihtisası bulunan dünyanın en büyük şirketlerinden ikisi olan Standard Oil Co. of Texas ile Standard Oil Co. of California'nın malıdır. Ana şirketler bu şirketlere para yardımı ve teknik asistansta bulunmaktadırlar. Bu şirket Petrol Dairesinden 11/5/1954 te almış olduğu müsaade ile işe başlamış ve 1956 da Trakya'da yedi, Gaziantep

bölgesinde sekiz ve Ankara bölgesinde 7 olmak üzere cem'an 22 adet arama ruhsatnamesi almıştır.

Bu şirket, Texaco Overseas Petroleum Co. ve California Asitic Oil Co. Kumpanyaların mümessilidir.

Boisa Ghica Oil Corporation Şirketi

Kalifornia, Texas ve Oklahoma'da çalışmakta olan bu şirket Türkiye'de 16/9/1955 de almış olduğu müsaade ile işe başlamış ve Siirt bölgesinde üç, Adana bölgesinde iki olmak üzere cem'an beş adet arama ruhsatnamesi almıştır.

Deilmann Montan G. M. b. H. Şirketi

Bu şirket 1880 senesinde G. Deilmann Bergbau G. m. b. H. namı altında madencilik ve yeraltı işletmesi mevzularında kurulmuş bir Alman şirkettir. Bu şirket 1935 te petrol arama işlerinde de çalışmaya başlamıştır. Almanya ve muhtelif memleketlerde petrol araştırma işleri ile iştigal eden bu şirket Türkiye'deki faaliyetine 1954 te jeolojik istikşafarla başlamıştır. I inci bölge olan Trakya'da 4 adet petrol arama ruhsatnamesi almıştır.

D. D. Feldman Oil and Gas Inc. Şirketi

Amerika'da Delaware eyaletinde kurulmuş olan bu şirket halen Birleşik Amerika'da ve Kanada'da çalışmaktadır Türkiye'de 1955 Ekim ayında aldığı müsaade ile işe başlamış ve 1956 da Ankara bölgesinde 3, Gaziantep bölgesinde, Adana bölgesinde 1, Antalya bölgesinde 2 ve 1957 de yeniden Ankara bölgesinde 4 ve 5 inci Siirt bölgesinde bir adet olmak üzere cem' an 14 adet petrol arama ruhsatnamesi almıştır. Bu şirket ahiren meşhur Gulf şirketiyle ortak olmuştur.

Deutsche Erdöl Aktiengesellschaft

Bu şirket Almanya'nın Hamburg şehrinde 1899 yılında teessüs etmiştir. Şirket, ilk iş olarak Hanover civarında 1853 den beri faal bulunan petrol işletmesini ele geçirmiştir. Bilâhara Almanya'nın muhtelif yerlerinde de Alzas'da petrol kuyuları açarak istihsale başlamış, daha sonra Arjantin ve

Romanya'da petrol hisseleri alarak Birinci Cihan Harbinden sonra yabancı memleketlere de petrol istihsal eden ilk Alman şirketi olmuştur. İkinci Cihan Harbinden sonra şirket faaliyeti ancak yeni petrol sahaları aramağa intikal etmiştir. Şirketin çalışmaları ilmî esaslara dayanmak suretiyle terakki göstermiş ve jeofizik tecrübelerden de istifade etmiştir. Her türlü fizikî, kimyevî ve paleontolojik lâboratuvarları vardır. Son zamanlarda Peru ve Suriye'de petrol arama sahaları almış ve birincisinde petrol bulmuştur. Bu şirket Hamburg'da bir rafineriye maliktir. DEA Almanya'da petrol tevzi ve satış işlerini de ele almıştır. Ana şirketin sermayesi 175 milyon marktır.

Bu şirket, 1957 Ağustos başında Türkiye'de V inci Siirt bölgesinde 8 petrol arama ruhsatnamesi almış bulunmaktadır.

Etta Ltd. Şirketi

4 Ortağın soy adlarının ilk harfleri yan yana yazılmak suretiyle meydana gelen Etta Ltd. Şirketi, Maden Arama, Çıkarma, tasfiye, ithalât, ihracat ve bil'umum taahhüd işleri ile meşgul olan bir Türk Şirkettir. Sermayesi 100.000 liradır.

Bu şirket, 15 Kasım 1957 tarihinde VIII nci Antalya bölgesinde bir adet petrol arama ruhsatnamesi almış bulunmaktadır.

Esso Standard (Turkey) Inc. Şirketi

1954 te Amerika'da Delaware eyaletinde kurulmuş bir şirket olup, bu şirketin bütün hisselerine Standard Oil of New Jersey sahiptir. Ana şirket bütün para ve teknik yardımı ile bu şirketi desteklemektedir. Petrol kanunu çevresi dahilinde müracaat ederek Trakya bölgesinde 4, Ankara bölgesinde 8, Siirt bölgesinde 7, Gaziantep bölgesinde 7, Adana bölgesinde 2 olmak üzere cem'an 28 adet petrol arama ruhsatnamesi almıştır.

Gilliland Oil Corporation S.A. Şirketi

1948 de kurulmuş bir Amerikan şirketi olup faaliyetini Kaliforniya eyaletine hasretmiş ise de bilâhara Amerika'nın diğer yerlerine, Peru'da da arama faaliyetini teşmil etmiştir.

Türkiye'de 1956 da Adana bölgesinin İskenderun civarında bir ve Siirt bölgesinde bir olmak üzere cem'an 2 arama ruhsatnamesi alarak faaliyete geçen bu şirket arama sahalarında detay jeolojik ve stratigrafik etüdlerini tamamlayarak 1956 Temmuz iptidasında sondaj hazırlıklarına başlamış ve 3 Ekim 1956 da Türkiye'de yabancı sermaye ile açılan ilk petrol kuyusunu İskenderun Arsus Nahiyesi civarında delmeğe başlamıştır. Teknik arıza dolayısıyla kuyu faaliyeti muvakkaten durdurulmuştur.

Esasen Gilliland Oil Corporation şirketi, Petrol Dairesinden muhtelif tarihlerde almış olduğu iki adet petrol arama ruhsatnamesini Gilliland Oil Corporation S, A. şirketine devir etmiş, bilâhara bu şirket beşinci bölge (Siirt Bölgesi) deki sahasında bin hektarlık bir kısmını ifraz ederek (Turkish American Oil Co. Cizre) şirketine ve Adana bölgesindeki İskenderun sahasından yine bin hektarlık bir kısmı ifraz ederek (Turkish American Oil Co. İskenderun) şirketine devir etmiştir. Bu şirketlere de petrol arama ruhsatnameleri verilmiştir.

Marmara Petroleum Corporation Şirketi

1956 da Türkiye'de petrol araştırmaları yapmak üzere kurulmuş bir Amerikan petrol şirkettir. Ana şirket olan Husky Oil Co.'ni bu şirkete para yardımı yapmaktadır.

Bu Marmara Petroleum şirketi 1 inci bölge olan Trakya'da 4 adet petrol arama ruhsatnamesi almıştır.

İstanbul Tabii Gaz Ltd. Şirketi

Bu şirket, 1954 te The Ralph M. Parsons firması ile İstanbul Elektrik, Tünel ve Tramvay İdaresi tarafından kurulmuştur. Şirketin başlıca maksadı Trakya'da vesair yerlerde tabii gaz membaları keşf ve tesbit etmek ve istihsal edilecek gazın İstanbul şehrine naklinden ibarettir.

Şirket kuruluşunun akabinde bir müsaade alarak jeolojik etüdlerle işe başlamış ve 1956 da Trakya bölgesinde 4, Adana bölgesinde bir olmak üzere cem'an 5 adet arama ruhsatnamesi almıştır. 1956 da bu şirket Trakya'da 8 adet Strüktür sondajları yapmıştır. Bu şirket 1957 de Ankara bölgesinde 4 adet arama ruhsatı için müracaat etmiştir.

Mobil Exploration Mediterranean Şirketi

1955 te kurulmuş olan bu şirketin bütün hisseleri Socony Vacuum Overseas Supply Co. adı ile teşekkül etmiş bulunan Mobil Overseas Oil Co. Inc. şirketine aittir. Bu şirket 1956 yılının başında arama, işletme ve satış dahil Socony Mobil şirketinin Avrupa, Batı ve Kuzey Afrika ile doğu Akdeniz'deki bilûmum hak ve menfaatlarının korunması ve mükellefiyet ve vecibelerini yerine getirmesi hususları ile meşgul olmağa başlamıştır. Ana şirket olan Socony Mobil şirketi 1882 de New-York'ta Standard Oil Company of New York adı ile teşekkül etmiş ve 1931 de Vacuum Oil Co. ile birleşerek bilâhara Socony Vacuum Oil Co. Inc. şeklinde tadil etmiş, son seneler zarfında şirketin sattığı mallarla alâkasını daha iyi tebarüz ettirmek gayesiyle ismini «Socony Mobil Oil Co. Inc.» değiştirmiştir.

Bizdeki şubesi olan Mobil Exploration Mediter. Şirketi petrol kanununun neşri ile 1954 te bir numaralı istikşaf müsaadesi alarak umumi mahiyette jeolojik etüdlerle işe başlamış ve bilâhara 1956 da Siirt, Gaziantep ve Adana (V, VI, VII) bölgelerinde sekizer ve 1957 Ankara bölgesinde 8 adet olmak üzere cem'an 32 adet arama ruhsatnamesi almıştır.

N. V. De Bataafsche Petroleum Mij. Maatschappij Şirketi

Bir Hollanda şirketi olup 1907 senesinde kurulmuş olan Royal Dutch / Shell ana grubuna mensup başlıca üç işletme şirketinden biridir. B.P.M. nin Türkiye'de petrol arama hususundaki alâkası ilk defa yeni ve daha liberal Petrol Kanununun tekevvününü derpiş eden 12 Kasım 1952 tarihli kararname üzerine uyanmıştır. 1953 te jeolojik istikşaf işleri ile faaliyete başlamış, Petrol Kanununun neşrinden sonra arama ruhsatnameleri iktisabı için Petrol Dairesine gerekli müracaatı yapmıştır. Trakya bölgesinde 5, Siirt ve Gaziantep bölgelerinde sekizer olmak üzere cem'an 21 arama ruhsatnamesi almış bulunmaktadır. 1956 da B.P.M. merkezi Ankara'da olmak üzere tam teşekküllü bir arama şirketi tesis etmiştir.

Tidewater Associated Oil-Company Şirketi

1926 da kurulmuş bir Amerikan şirketi olup, gerek Amerika dahilinde ve gerek haricinde petrol sanayiinin bütün kolları ile iştilal etmektedir.

Türkiye'de faaliyetine 1955 te başlamış olan bu şirket 1956 da Trakya bölgesinde 8, Sivas bölgesinde 8, Gaziantep bölgesinde 6 ve Adana bölgesinde 4, ki ceman 26 petrol arama ruhsatnamesi almıştır. Halen bu şirket Sea Board Oil Company ve Atlantic Refining Company adlariyle 3 kumpanya şeklinde müştereken çalışmaktadırlar.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Şirketi

Yeni Petrol Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra bu mevzuda ilk defa faaliyete geçen şirket 6327 sayılı hususî bir kanuna müsteniden kurulmuş «Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı» olmuştur. Bu ortaklık 16/12/1954 te neşir edilen bir statü ile hususî hukuk hükümlerine göre idare edilmek üzere tesis olunmuş ve o tarihten beri faaliyette bulunan 150 milyon lira sermayeli bir Türk Anonim Şirkettir. Sermayesinin %51 ne Türk hazinesi iştirak etmiş bulunmaktadır. Esasen bu ortaklık evvelce Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından Raman ve Garzan'da bulunmuş olan petrol sahaları ile Batman rafinerisini olduğu gibi devir almış olduğundan Türkiye'de ilk petrol istihsal eden bir şirket olarak gösterilebilir. Bu ortaklık Petrol Dairesinden birinci bölgede (Trakya) 3, Ankara bölgesinde 1, Sivas bölgesinde 1, Erzurum bölgesinde 1, beşinci Siirt bölgesinde 8, Gaziantep bölgesinde 8, Adana bölgesinde 1 olmak üzere cem'an 23 arama ruhsatnamesi almıştır.

HÜLÂSA VE NETİCE

1956 ve 1957 senelerinde petrol arama ruhsatnameleri alarak faaliyete geçmiş bulunan bu 19 şirketin hepsi kendi arama sahalarında umumî ve detay jeolojik etüdlerle jeolojik harita almak, jeofizik ölçmelerle strüktürleri tesbit etmek, fotojeoloji etüdlere ve paleontolojik tayinler yapmak ve açılacak sondaj kuyu yerlerini tesbit etmek gibi çalışmalarla meşgul olmuş bulunmaktadır. Halen bilfiil sondaj kuyusu açma işlerine girişenler İskenderun sahasında Gilliland, Gaziantep ve Kâhta bölgesinde Overseas, Trakya bölgesinde İstanbul Tabii Gaz ve Esso—Şirketleri ile Raman ve Garzan bölgesindeki Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığıdır. Sene sonuna

kadar daha bazı şirketlerin sondaj ameliyesine başlayacakları — beklenmektedir.

Bu şirketlerin içinde yegâne müstahsil şirket olan, şimdilik, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı olup, bu şirketin 1956 da ham petrol istihali 305 616 ve 1957 de 298 730 ton olmuştur. Bu ortaklığın Batman'da birisi senevi 330 bin ton ve diğeri 27 000 ton kapasiteli iki petrol rafinerisi vardır. Bu rafinerilerden:

	<u>1956 (Ton)</u>	<u>1957 (Ton)</u>
Benzin	52 153	62 000
Motorin	17 870	16 000
Ağır mazot(Fuel Oil)	165 896	155 000
Asfalt	39 255	39 000
Ara mahsulleri..	2 915	

istihsal edilmiştir.

Bu mahsullerden benzin, memleketin doğusundaki 15 vilâyetin motorin ihtiyacının yarısını karşılamaktadır. Mazot ise, Devlet Demiryollarının doğuda çalıştırdığı 114 lokomotifinde kömür yerine ve çok üstün randımanlı yakıt olarak kullanılmakta olduğu gibi, Erzincan, Malatya, Elâzığ Şeker Fabrikaları ve doğu bölgelerindeki bazı maden ve fabrikalar da bu mahsulden faydalanmaktadır. Bu sayede Zonguldak kömüründen 300 bin ton kadar tasarruf sağlanmaktadır.

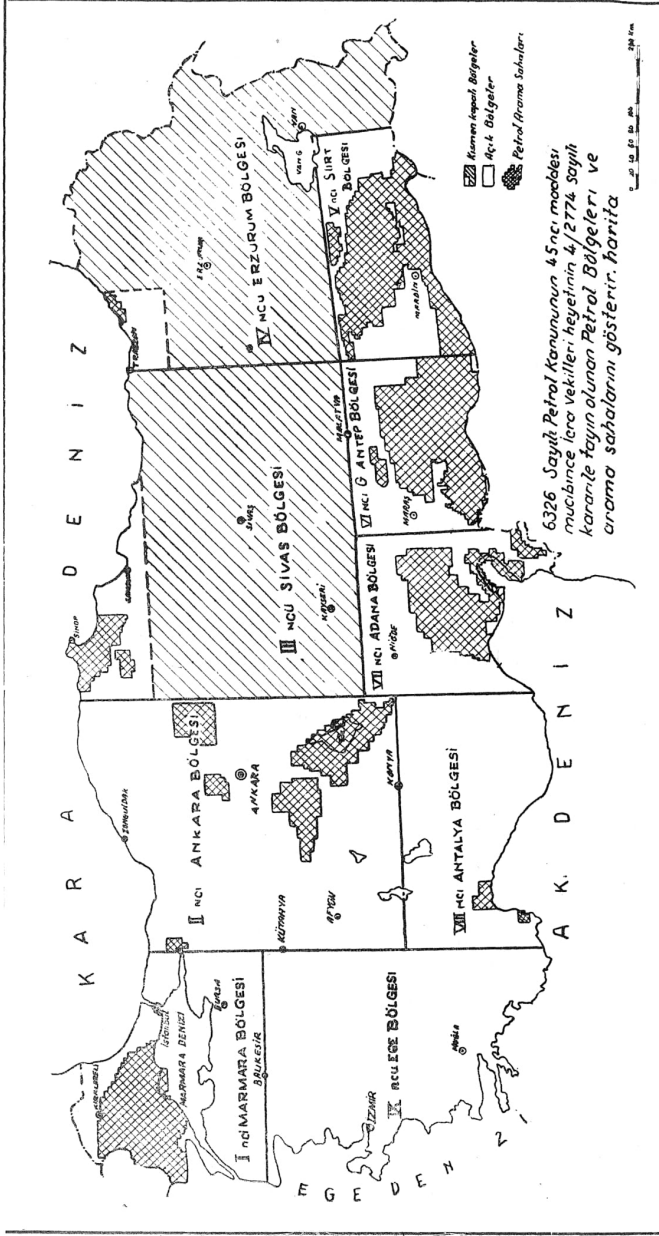
İstihsal edilen asfalt ile son bir iki yılın geniş ölçüdeki asfalt yol programı tahakkuk ettirilmiş olup, artık hariçten asfalt ithaline lüzum kalmamaktadır. Ortaklığın 1956 faaliyeti neticesi 8 milyon doların üstünde bir döviz tasarrufu sağlanmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı 6 milyon lira sarfiyle Batman'da personeli için 150 küsur aileyi barındıracak tam mânasiyle konforlu modern bir site kurmuş, ilk ve orta mektebi, hastahanesi, misafirhanesi, lokantası, sinema, spor sahaları ve yüzme havuzları ile Batman, bugün memlekette bütün ihtiyaçlara cevap veren modern bir küçük kasaba halini almış bulunmaktadır.

1956 yılı petrol faaliyeti arasında yepyeni bir hamle ve faaliyeti de müjdelemeği muvafık bulmaktayız.

Şirketlerin Adları	B Ö L G E L E R									Şirketin saha yekûnu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
<i>Bolsa Chica Oil Corporation</i>					3		2			5
<i>California Asiatic Oil Company, Texaco Overseas Petroleum Company.</i>	7	7				8				22
<i>Deilmann Montan G.m.b.H.</i>	4									4
<i>D.D. Feldman Oil & Gas.</i>		7			1	3	1	2		14
<i>Deutsche Erdöl-Aktiengesellschaft</i>					8					8
<i>Esso Standard (Turkey) Inc.</i>	4	8			7	7	2			28
<i>Gilliland Oil Corporation S.A.</i>					1		1			2
<i>Marmara Petroleum Corporation</i>	4									4
<i>İstanbul Tabii Gaz Ltd. Şti.</i>	4	4					1			9
<i>Mobil Exploration Mediterranean</i>		8			8	8	8			32
<i>N. V. De Bataafsche Petroleum Maat.</i>	5				8	8				21
<i>Türkiye Petrolleri A.O.</i>	3	1	1	1	8	8	1			23
<i>Tidewater Oil Company, Atlantic Refining Company, Seaboard Oil Company.</i>	3		5		8	6	4			26
<i>Turkish-American Oil Company, Cizre.</i>					1					1
<i>Turkish-American Oil Company, İskenderun.</i>							1			1
<i>Etta Limited Şirketi.</i>								1		1
YEKÛN	34	35	6	1	53	48	21	3		201

Arama Ruhsatnamelerinin kapladığı mecmu saha 92 277 kilometre kareye balığ olmuştur.

TÜRKİYE PETROL BÖLGELERİ VE ARAMA SAHALARI

Halen memleketimizde petrol satış ve tevzi işleri ile iştigal etmekte olan Mobil Oil, Shell, Caltex ve British Petroleum şirketleri müştereken memleketimizde bir petrol tasfiyehanesi kurmak üzere müracaat etmişlerdir. Kurulacak bu rafinerinin senelik kapasitesi 3 200 000 ton olup 48 milyon dolara mal olacaktır. Rafineri yerli ham petrol bulununcaya kadar ithal ham petrolü ile çalışacaktır.

Rafineri kurulması hakkındaki müzakerelerde prensip mutabakatına varılmıştır. İthal malı ham petrolü tasfiye edecek rafinerilerin de yeni Petrol Kanunu şümulü içine alınması lâzım geldiğinden bu yöndeki çalışmalar da tamamlanmış bulunmaktadır.

Hasılı: Dünya petrol müstahsili memleketleri arasına en son olarak katılan memleketimizde küçük çapta olan Türk Petrol Endüstrisi, pek yakın bir âtide, 19 şirketin verimli ve müspet çalışmaları sayesinde, daha büyük çapta bütün dünyayı ilgilendiren mikyasta, bir petrol endüstrisine kavuşacağına ümitle bakılabilir.

İşte o zaman iktisadî ve sınaî sahalarda bilfiil kalkınan müreffeh ve mes'ut Türkiye doğmuş olacaktır.
